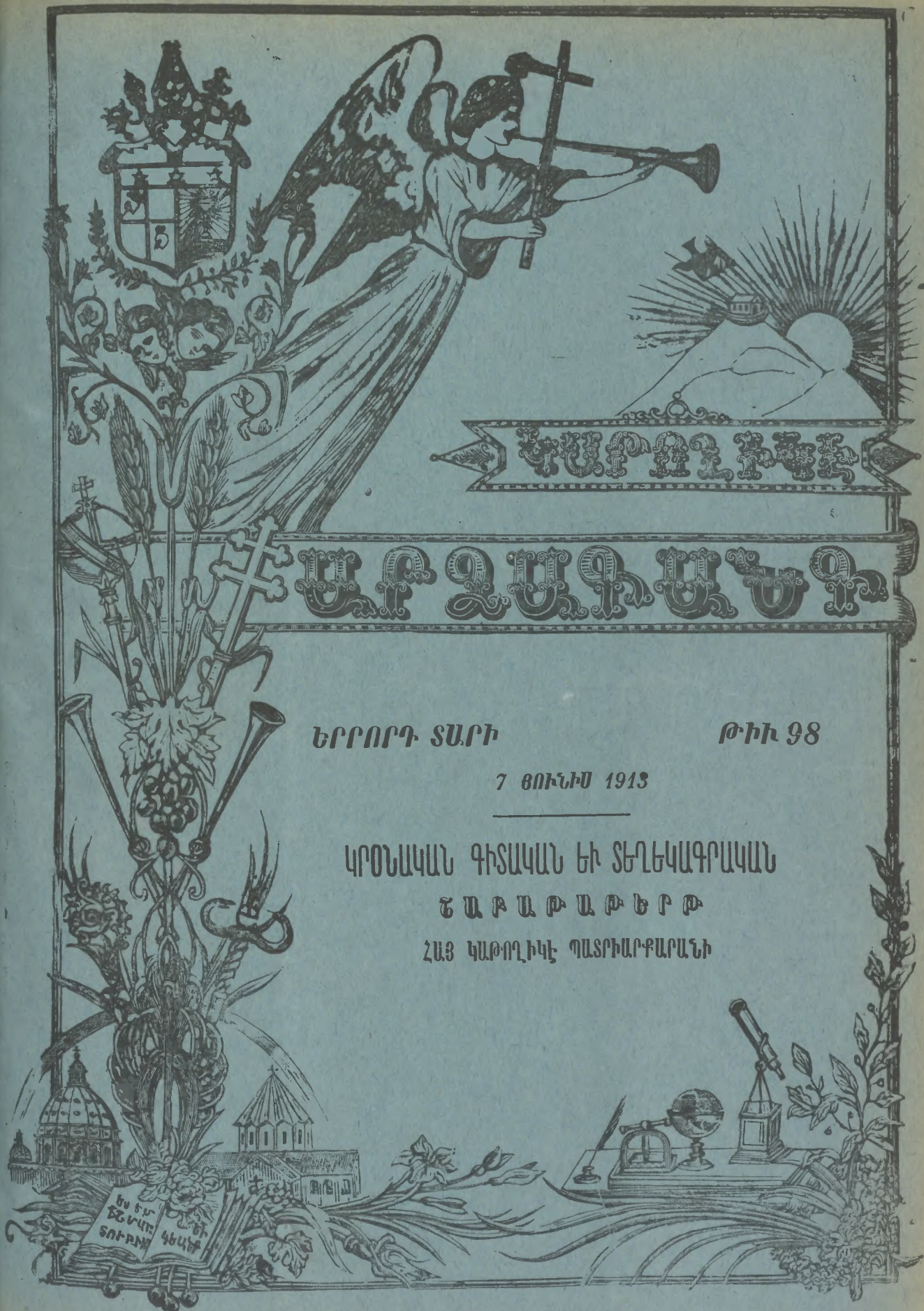

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

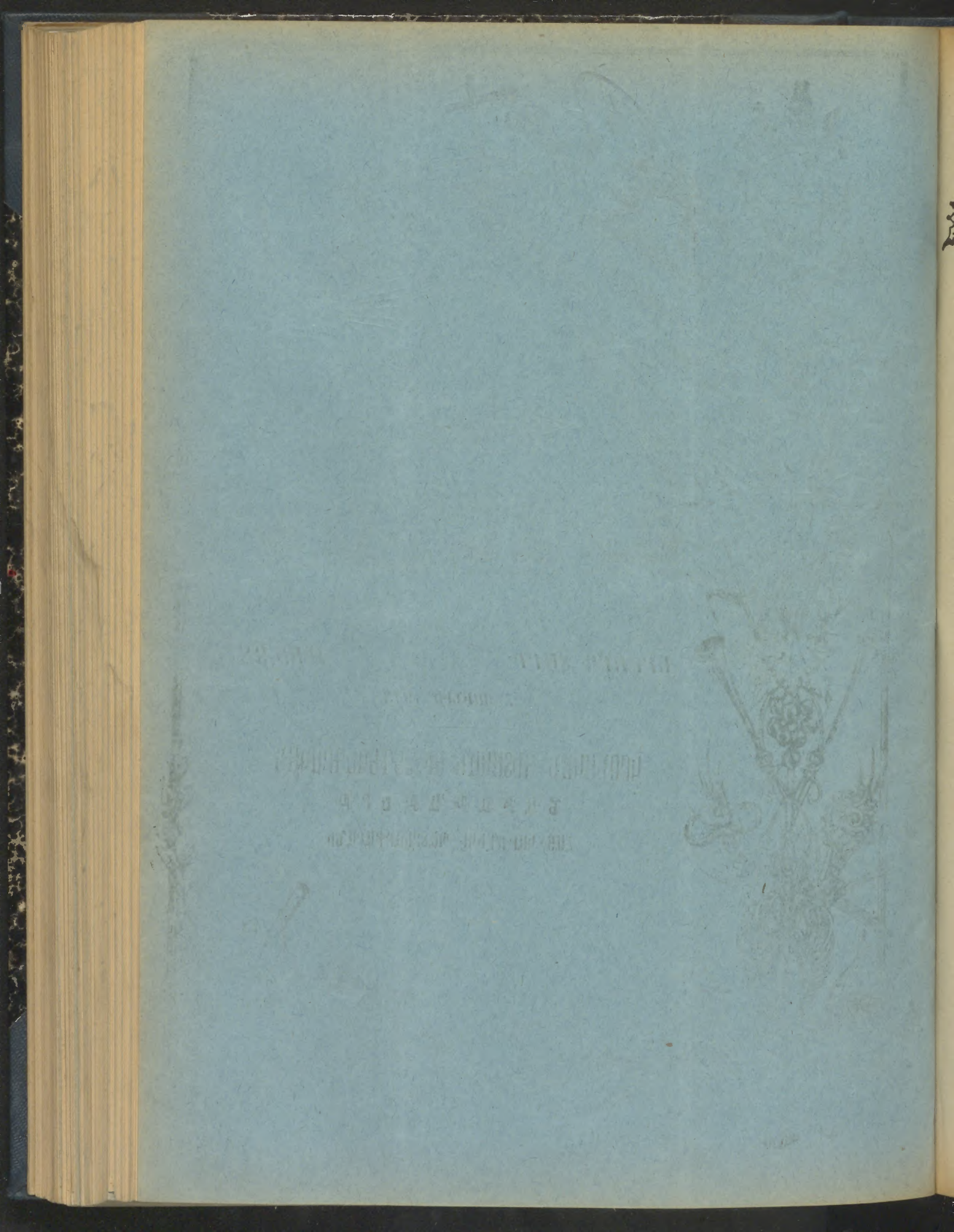
ԹԻԻ 98

7 ՅՈՒՆԻՍ 1913

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻ

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՇԱՐԱԹԱԹԱԹԵՐԹ

Երրորդ տարի 7 Յունիս 1913 Թիւ 98

«Մերական Բահանայապէսն Պիոս Ժ. կր մաղթէ որ Կաթողիկէ Առնագանգ շարքաբերքը շա-
ռունակէ Հայաստանի կաթողիկէ ժողովրդոց մէջ, մանաւանդ ի գաւառս, փրկարար առաքելութիւն մը կա-
տարել, ի բարգաւաճանս կրօնից եւ ի հոգեւոր օգուտ հոգիներու: Այս մաղթանաց արդիւնաւորութեան համար
Մերական Հայրն սրտագին կ'օրհնէ յիշեալ Շարքաբերքը, ինչպէս նաեւ անոր խմբագիրներն եւ ընթերցողները»:
Նամակ Կարգ. Մերի սէլ Վալի, առ Ամեն. Տ. Պօղոս Պետրոս Ժ.Գ. Թեղեան, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք Կիլիկիոյ,
23 Նոյեմբերի 1912, ընդ 60780 քու անամարաւ:

ԴԵՊՔԵՐ ԵՒ ՍԿԶՐՈՒՆՔՆԵՐ

ՀԱՅՔԻ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆՆՈՒՍՆՈՍ

(Շար.)

Յետոյ Ագաթանգեղոս կը պատմէ երկու
Թագաւորներուն սիրալիր տեսակցութիւնը:
Աստուածասէր Կայսրն Կոստանդիանոս՝ մեծ
զարմանքով կ'ուզէր ըսել Տրդատէն թէ ի՞նչ-
պէս կատարեց Աստուած իր և իր ազգին այս
սքանչելի զարծը: Ու Տրդատ պատմեց անոր
այն բոլոր բարերարութիւններն զորս Աստ-
ուած իրեն ըրած էր: Ամօթ չհամարեցաւ նաեւ
իր անամանկերպ հիւանդութիւնն ալ ման-
րաման պատմել, ինչպէս նաեւ Ս. Հռիփ-
սիմանց ու Դայիանեանց քաջ վկայունեաց
պանծալի նահատակութիւնը: Եւ Կոստանդիա-
նոս կը հաւատարմէր անոնց ազնուականու-

թիւնը և սրբական վարքը, իբրեւ արդէն
ծանօթ ի տեսոյ կամ ի լրոյ: Հուսկ ապա Տրդ-
դատ մատնանշելով զԳրիգոր, կ'ըսէր. Ահա
ա'ս է այն մարդը, որուն ձեռքով ճանչցանք
մենք Աստուծոյ մարդասիրութիւնը. և մի ըստ
միովէ յիշեց անոր զարմանալի համբերու-
թիւնն ու հրաշքները: Յապուշ կրթեցաւ
Կոստանդիանոս, զմալլանքով գիտեց Գրիգորի
սրբազան և օրհնեալ սպինները, ու սաստիկ
փղձկելով, յերկիր խոնարհեցաւ Գրիգորի ոտ-
քերուն առջեւ, և աղաչեց որ օրհնէ զինքը.
և մեծ պատիւներով մեծարեց այնուհետեւ
Սուրբ Լուսաւորիչը, իբր Գրիստոսի արժա-
նաւոր Խոստովանող:

Կոստանդիանոս զՏրդատ ողջագուրած ու
պատուած էր իբրեւ հին քաղցրակենցաղ բա-
րեկամ մը. իբրեւ սիրելի և հարազատ եղբոր
մը՝ սէր ցցուց անոր. արդէն այս անակնկալ
տեսակցութիւնը մեծ ուրախութեամբ զեղած

լեցուցած էր Ինքնակալ Կայսեր ազնիւ սիրտը : Մանրամասնօրէն պատմեց ինքն ալ իրեն եղած Աստուծոյ շնորհներն ու յայտնութիւնը և իր տարած աստուածածիր յաղթութիւնները ու Միլանու հրովարտակով Եկեղեցւոյ տուած ազատութիւնը և անտի և այսր ընծեռած օգնականութիւնը , և Հռոմայ Քահանայապետին մատուցած յարգանքն և պարգեւները . հաստատելով որ այդ Լատերանու աշխարհաճակ Կայսերական պալատը սահմանած էր Եկեղեցւոյ Գլխոյն ի բնակութիւն : Կոստանդինուսի այս որդիական զգացումները յուզեցին սիրտը արի Տրդատայ , որ միեւնոյն գորովանօք կը վերաբերուէր իր սիրելի Հօր՝ Գրիգորի հանդէպ . ասոնք այն ինքնակալներն էին որ իրենց սուրով չորս դին ահ ու սարսափ սփռած ատենին , գլխիկոր յերկիր կը խնարէին իրենց հոգեւոր Հովիւներուն ատջեւ . երկուքն ալ ընդ միշտ պահեցին աննայլայլ՝ այս զգացումները . Կոստանդինուս ոչինչ կը վճռէր առանց Հռոմայ Քահանայապետին . Դոնատեանց խնդիրը անոր կը խաւրէր լուծուելու՝ իր Գերագոյն Դատաւորէն . անոր պարզ քահանայ պատուիրակները նախագահ կը նստեցնէր Պատրիարքներէ և Մետրապոլիտներէ կազմուած Նիկիոյ առաջին Տիեզերական Ժողովին , ուր Արիոս հայհոյիչը դատապարտեցին : Իսկ Տրդատայ զգացումներն յայտնի են ամէն Հայու , թէ ինչպէս պատուեց ու սաղապանեց Եկեղեցականութիւնը իր այնքան երկար թագաւորութեան ժամանակ :

Հոգեւոր մխիթարակցութիւններէ վերջը կարգը եկած էր քաղաքական խնդիրները կարգադրելու : Մաքսիմինոս Դայայի անիրաւ ասպատակութեամբ վրդոված խաղաղութիւնը վերահաստատեցին և վտանգուած դաշինքները վերանորոգեցին երկու Վահագանները . երկուքն ալ հաւատացեալ , երկուքն ալ քաջ՝ բայց բարեբարոյ . անկասկած վստահութիւն ունէին իրարու խօսքին , զի իրենց անսուտ Աստուածը , Թագաւորաց Թագաւորը՝ Քրիստոս Տէր ինքնին կեցած էր և վկայ էր անոնց սրտերուն անկեղծութեան . գողարիկ է հեղինակին՝ ոճը . Մանաւանդ վասն աստուածա-

ծանօթութեան նորա առաւել դաշինս կռերնդ նմա , միջնորդ կալեալ զհաւասան որ ի Տէր Քրիստոսն եր . զի անուշտ մինչ ի բուն զհաւասարիմ սէրն ի մեջ քաղաւորութեանցն պահեցցեն : Հռովմայ աշխարհածաւալ և հաւոր Պետութիւնը որ գրեթէ քայքայումի աստիճանին հասած , հսկայաքայլ դիմելու սկսած էր սպառնալու կորուստի անդունդին , Կայսերաց զՍ . Եկեղեցին ամբարշտօրէն հալածելուն և կռապաշտ ու նիւթապաշտ ապականութեան հեղեղելուն պատճառաւ , հիմա Քրիստոնէութեան ջինջ աղբիւրէն նոր կարով նոր կեանք առած էր : Քրիստոնեայ Կոստանդինուսի աջը յաղթած էր իւր և Հռոմայ ու Եկեղեցւոյ ոխերիմներուն և հասարակաց թշնամիներուն . Սաչադրօշին ներքեւ աշխարհ նոր դարունով վերակենդանացած էր : Նոյնը պատահած էր նաեւ Հայոց համար . աւելի քան երբեք բարգաւաճ ու երջանկաւէտ դար մը սկսած էր ասքանազեան տոհմին համար : Ահա՛ ուրեմն երկու բնական դաշնակիցներ , Քրիստոնէական սիրով ու վստահութեամբ արքայական հզօր աջերնին սեղմեցին ու երգուընցան հաւատարիմ զինակցութիւն , որ հուպ ընդ հուպ տուաւ իր կենսաբեր արդիւնքը Շապուհ կրակապաշտ Շէհինշահին դէմ կատարուած արշաւանքին ու յաղթութեան մէջ , ինչպէս կը պատմէ Սորենացի (Գիրք Բ . 25) :

Այս քաղցր խօսակցութիւններուն ներկայ էր նաեւ Ս . Քահանայապետն՝ Ս . Սեղբեստրոս , որ անդադար փառք կու տար Աստուծոյ որ իր օրով կատարուեցան այսպիսի չքնաղ սքանչելիք Ս . Եկեղեցւոյ մէջ : Արտաքոյ կարգի սէր կը ցուցնէր Հայոց Հայրապետին , զոր իր Քահանայապետական Իշխանութեան լրութեամբ կը հատատէր Պատրիարք այն ազգին վրայ * , և առաքելական օրհնութեամբ կ'ամրապնդէր : Այս օրհնութիւնը որ Քրիստոսի Ս . Աջով կը տրուէր իր

* «Եւ Սուրբն Սեղբեստոս՝ ըստ որում աւանդի յազգի մերում , ձեռնադրեաց զՍուրբն Գրիգոր՝ Պատրիարք Հայոց կամ Եպիսկոպոսապետ , այսինքն՝ մեծ Հայրապետ» . Չամչեան , Պատմ . Հայ . Հար . Ա . Գլ . ԼԺ . էջ 408 :

տեսանելի Փոխանորդին միջոցաւ, առատ առատ պտուղներ յառաջ բերաւ Հայ աշխարհին մէջ. հիանալի սրբութեամբ Հայրապետներ, Եպիսկոպոսներ, Նահատակներ ծնոյց. իր հաւատքին համար շարունակ մարտիրոսանկանդելի կամքով ժողովուրդ մը յարոյց, ժողովուրդ մը՝ որքան ուշիմ, նոյնքան կրօնասէր. որքան քաղաքակրթութեան՝ նոյնքան և հաւատոյ առաջնորդ յԱրեւելս: Ուղղափառ Կաթողիկէ Հաւատոյ սերմերը երբէք կատարեալ ամուլթեան չդատապարտուեցան, նոյն իսկ երբ տգիտութեան և յամառ մոլորութեան թանձր խաւարը մածաւ խեղճ հայրենեաց վրայ և անթիւ և այլասեռ բարբարոսներ ու անհաւատներ գործ տուին և առաթուր կոխեցին զրախտային Հայաստանը, և արիւնը վազեց հեղեղօրէն, և գաւառներ այրիացան իրենց բնակչաց գերեզմանութեամբ կամ դաղթեցումով: Եւ հոգեւոր յաջորդութիւնը թէեւ հակառակաթոռ Վերապեցւոյն յափշտակութեամբը (1441) էջմիածնի մէջ ապօրինաւոր հիմ դրաւ, սակայն Կիլիկիոյ Տան մէջ շարունակեց մինչեւ Աբրահամ Ա. Սա, մեր առաջին Հայրապետին Գրիգորի նման, զիմեց ի Հոռոմ առ Աթոռն Առաքելապետին Պետրոսի. և վերանորոգեցաւ Ս. Սեղբաստրոսի իշխանական տուչութիւնը, յանձին իր օրինաւոր Յաջորդին, մեծի Բենեդիկտոսի ԺԴ. Քահանայապետին, որ հայրական սիրով ու գուրգուրանօք ողջագուրելով զԱբրահամ, հաստատութեան Կոնստանդնուպոլսի և Սրբատայ քաղաքական զինակցութեան դաշնագրութիւնը հաստատուն հիմ կազմեց նաեւ ապագայ բարդութեանց ու դժուարին պարագայից մէջ Հայերուն Հոռոմայ Պետութեան ձեռնտուութեան զիմելու:

Հայաստանու համար այսքան բեղմնաւոր եղաւ Ս. Սեղբաստրոսի օրհնութիւնը: Իսկ Կոստանդնուպոլսի և Տրդատայ քաղաքական զինակցութեան դաշնագրութիւնը հաստատուն հիմ կազմեց նաեւ ապագայ բարդութեանց ու դժուարին պարագայից մէջ Հայերուն Հոռոմայ Պետութեան ձեռնտուութեան զիմելու:

Այնուհետեւ կը պատմէ Ապաթանգեղոս թէ ո'րպիսի շքեղութեամբ մեծապատիւ մեծարուեցան այս երկու Հայ Վեհափառ հիւրերն՝ Հոռոմայ հոգեւոր ու մարմնաւոր երկու

Վեհափառներուն. թէ ի'նչ արաւքոյ կարգի պատիւներ տեսան անոնք թէ՛ Աբրեւնիքէն, թէ՛ Եկեղեցիներէն և թէ՛ քաղաքին պատուական Իշխաններէն, և ո'րպիսի մեծամեծ ընծաներով ու երեւելի պարգեւներով ճոխացան, մանաւանդ թանկագին սպասներով, Եկեղեցիներու մէջ զետեղելու համար:

Հուսկ ապա բաժանման ժամը հնչելով, արտասուալից հրաժեշտի ողջոյններ տուին Ս. Քահանայապետին և Աստուածասէր Կայսեր և բոլոր Կղերին ու հաւատացեալներուն. որոնք մեծաւ շքով յուղարկեցին զանոնք յոսկիապատ կառս արքունատուրս, և այսպիսի պայծառութեամբ ուղեւորելով ճամբու վրայ ուր որ հանդիպէին, սիրով ու փութկոտ մեծարանօք կը խնամուէին, եւ մեծամեծս ըստ արժանողութեան արքայութեանն մեծամեծ պատուեալ անդստին, եկան հասան Հայոց երկիրը, յԱյրարատ Գաւառ ի Վաղարշապատ քաղաք:

Այսպիսի միութարական վախճան մը ունեցաւ այս անմոռանալի ուղեւորութիւնը, որ մեր պատմութեան մի փառաւոր դրուագը կը կազմէ:

(Շարունակելի)

Ս Լ Ա Յ Զ

Ժամանակի զիշեալպատ ոլորէն
Հոգեակրս վեր կը նետուի ծոցն Անհուկին.
Եւ համագոյժ նոր կերպստանի կ'ընդունին.
Վերէն ցոլեւ վրեժի լոյսի կը յորդեն:

Սուր հեռանքներ ողորմ եմ զիս արդէն.
Երկրի վայելք եւ փառք ոչինչ կ'երեւին,
Ինչպէս աստղեր հոսանքին մէջ արեւին...
Կը մերկանայ կեանքն իր արդէն ու զարդէն:

Անհո'ւն, լոկ դուն ես նմարիսն ու յարին,
Մ'սիս, կամիս բերմունք բեզի կը փարին,
Կը յագեան, կը վայելեն բերկրաւէ:

Կ'ուզեմ բեզի յարած մնալ առ յաւէս,
Ո'վ Աստուած իմ, որ մի միայն ես Անհուն.
Սկիզբ եւ վերջ, երջանկութիւն ամենուն

ԽԱԶԻԿ Վ. ԱՅԱՆԱՍԵԱՆ

ՄԱՂՂՈՒՊ ԻԹՏԻՆ! ... (*)

(Տեկամի)

Սէն Սիւլբիս մէյտանընտա պիր աղանձը
թէնէֆֆիւս իտէր վէ ֆիքրի տալըն պիր
սուրէթտէ, նէրէյէ կիթտիյինի պիլմէքսիզին
հօլքնը տէվամ էյլէր:

— Տէմէք տահա խոստովանանք օլան
վար իմիլ... Հէմ տէ խոստովանանք օլան
բէք չօգ քիմսէ վար իմիլ... Ա՛հ, պու է-
հալինին անմագլըղընըն էլինտէն... Շու հալ-
տէ, խոստովանանքա կիթմէք կիպի տիվանէ
պիր ատէթի գալտըրմանըն չարէսի եօգ մը...
էֆքեարը ումուլիյէյի թէնվիր վէ թասֆիյէ
իթմէք իչիւն պու գատար չալըչտըգտան սօն-
րա, պէօյլէ դարիպ պիր նէթիճէ գարչըսըն-
տա պուլունմագ, հագիգաթէն շայանը թէէս-
սիւֆ տիր:

Նօթր Տամ տէ Բան Բիլիսասը հագընընա
կէլիպ տէ, օրատա տախի իչ կիւճ սահիպի
ատէմէրին իչէրի կիրիպ չըգտըղընը կէօրիւն-
ճէ, մուհարրիր— Վա՛յ, Բարիգտէ պու գա-
տար անմագ վար օլտուղընը հիչ զանն իթ-
մէգտիմ— տէր վէ նէրէյէ կիտէճէյինի պիլ-
մէքսիզին տաիմա իլէրիլէրտի:

Նահէհան, գարչըսընտա պիր չան գու-
լէսի կէօրէրէք թէվագգուֆ էտէր. պագար
քի բէք չօգ քիմսէլէր ճիտտի պիր թավը ու
վագիյէթտէ Բիլիսայա կիրիպ չըգըյօրլար:—
Տուր պապալըմ, տէր քէնտի քէնտինէ, Սէն-
Սիւլբիս բաբազ օճաղը տըր, ֆագաթ պու-
րասը, Սէն-Լամպէր, էօյլէ օլմամալը, զանն
իթմէմ քի պուրատա օգատար անմագլար
պուլունսյին:

Իչէրի կիրէր քի թէքրար խոստովանա-
րանլարըն էթրաֆը սըրա պէքլէյէնլէրլէ տօ-
լու տըր: Պու մէնզարէ ասապը իւղէրինէ
թէէսի իտէր, պիր թարաֆտան մէգալէսին-
տէքի, «խոստովանանք տիւնհատէն գալգմը
տըր» իպարէլէրինի տիւնիւնիւր, տիկէր թա-
րաֆտան տա— ճանըմ, ինսան քեամիլէն ագ-
լընը զայիպ իթմիլ օլմալը տըր քի, կիթսին

տէ հէր հաբտըղը ըէգալէթի պիր ատամա
հիքեայէ էյլէսին... Ֆրանմասօնլըզ չօգտան
պէրի տիր քի էֆքեարը ումուլիյէյի պու
խոստովանանք զուլմընտան գալթարմը
տըր... Ֆագաթ կէօրտիւքլէրիմէ նէ տէմէ-
լի... Հէր նէ տէ օլուրսա օլտուն, եինէ պէ-
նիմ հագտըղըմ տօղրու տըր, չիւնքի պէն
էօյլէ հագմըլըմ: Պէն տէ էօյլէ օգուլըն օլ-
տուղըմ իչիւն տըր քի օ սուրէթտէ հագտըմ,
պանա էօյլէ տէմիլչէրտի... Լաքին շու պիր
թագըմ սատէթիլանըն խոստովանանք օլմա-
լարընտա պիր հիքմէթ օլմալը տըր— տէր,
վէ օ սըրատա տիշարը չըգմագ իւզրէ պուլը-
նան պիր էֆէնտիյէ խիթապէն:

— Ագիզի՛մ, սիզ պուրատանմըսընըզ,
տէյէ սիւալ էյլէր:

— Էվվէթ, պու Բիլիսանըն պահարան-
ճըսըլըմ:

— Թէմամ, պէն տէ սիզինլէ կէօրիւլմէք
իսթէյօրտըմ: Պուրատա խոստովանանք օլան
վա՛ր մը:

— Պագընըզ, պիւթիւն քահանալար հէր-
լէրինտէ տիրլէր, վէ շայէտ հարը կիճէյէ գա-
տար իլլէրինի պիթիւրէճէք օլուրլարսա, ա-
ֆէրին:

— Եա պիթիւրէմէզլէրսէ:

— Պիր գըսմը Պատարագ վագթընտա տա
խոստովանանք իչիտիրլէր վէ սօնրա խոստո-
վանարանտան չըգարագ Սըրուլթիւն վէրիւ-
լէր:

Մուհարրիր պիւսպիլթիւն շաչըն պիր
հալտէ— նէ՞ տէրսինիզ, պու գատար էհալի
հէր Սըրուլթիւն մը ալաճագլար— տէյէ սօ-
րար:

— Էլպէթթէ, հա սի՛զ...:

— Պէ՞ն մի... Խայր... Հէմ պուլնլարըն
քեամֆէսի տէ ինանըլար մը զանն իտիյօր-
սընըզ:

— Ամմա թօհաֆսընըզ, քէնտիլէրի պու-
րայա գատար կէլմէյէ պիր իճպար իտէն վա՛ր
մը:

— Չօգ չէյ:

— Թապիի տիր քի սէնէտէն սէնէյէ պու-
հալ թէնէզգիւլ վէ թէտէննի իթմէքտէ տիր,
տէյլլ մի:

(*) Տես Թիւ 96, էջ 324.

— Նէ՛ . . . Սրբութիւն ալա՛ն մը Տա-
հա պէն շիմտիքի գատար Սրբութիւն ալան-
լար օլտուղընը կէօրմէմիշիմ: Էմին օլտուղ
քի Նոունդ եօրթուսը իշիւն օն պին Նշխարք
քիֆայէթ իթմէյէճէք տիր:

— Օն պին մի . . .

— Էվվէթ, օն պին: Հէմ տէ, էֆէնտի,
պիւմիշ օլմալըսընը քի պուրասը Բարիզին
անճագ պիր միւնդէվի քիւշէսի տիր: Ժողո-
վըրդապետութիւնըմը տախիլինտէ մատուռ-
լար տա վար տըր քի, օրալարտա տա Սրբու-
թիւն վէրիլիր:

Մուհարրիր հիտտէթինտէն քէնտի քէն-
տինի եէյէրէք:

— Պու թէրագընըն սէպէպի նէ՛ տիր,
տէյէ սիւալ իտէր:

— Սէպէպի՛ մի . . . Հալաճում-սաբաճում
օլտուղընը պիւմէյօրմըսընը: Բաբա հագրէթ-
լէրինին սըգ Հաղորդութիւն ալմագ խուսու-
սընտաքի գարարլարըն տա պէօյիւք եարտըմը
օլմուշ տըր:

Արթըգ մուհարրիրին տայանճագ հալի
գալմատըղընտան, պահարանճըն սէլամիար վէ
հաֆթատա իւշ տէֆա «Մարթօ Բիլիսայը
խարապ իթտի» տէյէ եազտըղը մէգալէլէրէ
պիւսպիւթիւն զըտտ օլարագ, օնուն գարար-
լարըյա, Հաղորդութիւն ալանլարըն ատէ-
տինին պու գատար թէքէսսիւր իթմէսինէ
ղայէթ հիտտէթի պիր թարգտա օրհնեալ-
ջուր մահալինէ եազըն պիր քիւշէտէ տուր-
մուշ խոստովանանք օլանլարը սէյր իտէր:
Էլինտէն կէլսէ օնլարըն եիւզլէրինէ թիւ-
քիւրմէյի իսթէր: Ֆիքրինտէն կէլէնի տէ պիւ
ֆիլի եաբամատըղընտան գալպինտէն քիւֆր
իտէր վէ գուսուրուր տուրուր: Բիլիսայա
գարչը օլան մէհաճիմաթընըն ֆայիտէսիգ օլ-
տուղընը . . . օ կիւնէ գատար գարալամըշ օլ-
տուղը մէգալէլէրին, խասիմլէրինէ հիշ պիր
թէէսիր իթմէտիլինի, քէնտինին պիւճիւմլէ
ճաղիպէլի հիլլէլէրինէ բաղմէն, մէգհէպին
եինէ բուհլար իշիւն էն ալի պիր հագրգաթ
գալտըղընը կէօրիւր . . . Պիր նէֆհա իլէ էֆ-
քեարը ումումիշէնին օնուն լէհինէ թէվէճ-
ճիւհ խտէպիլէճէյինի վէ մէգհէպին գալպէր
իւզէրինէ էն պէօյիւք պիր թէէսիրի օլտու-

ղընը հիսս իտէր . . . Գէնտինին պիւթիւն է-
մէքլէրինին հէպայը մէնսուր օլտուղընը, Գա-
թօլիքլիլին, քէնտի գըյասընա կէօրէ, չըր-
բընտըղը հալէթի նէզ, հագրգաթտան զայէթ
ուզագ պիր խիւլիա իտուկինի անլար: Վէ
պու միւլահագալար արասընտա Բիլիսատան
ուզագալաշտըղը սըրատա, պին տօգուգ եիւզ
օն իքրինճի տէֆա օլարագ Մէսիանըն միւա-
տընը թէպշիր էյլէյէն ֆէրահֆէզա գամբանա
սէսլէրի իշիտիլմէյէ պաշլատըղընտա, մու-
հարրիր խըրսընը գապթ իտէմէյէրէք, «Մաղ-
լուպ իթտին, էյ Նաղուլրալը» տէյէ հայգը-
րարագ սալուշուպ կիտէր:

ՏԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՀԱՆԱՅ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՆԱՀԱՏԱԿ

ՅԱԽԵԼՈՒԱԾ ԺԱ . ԳԼԽՈՒՆ

(Գաւ.)

10. — Հետեւեալ դէպքը 1742ին Մայիս
ամսոյ մէջ պատահած է:

Չէօմլէքճի Ռօզա անուն կինը կը վկայէ
թէ, իր մօրը Մարիամին ձախ աչքին վրայ
խաղաւարտ մը գոյանալով, հետզհետէ ա՛յն-
քան կը մեծնայ որ մինչև իսկ նոյն աչքը կատա-
րեալպէս կը գոցուի: Անօգուտ կ'ըլլան բժիշկ-
ներու և վիրաբոյժներու բոլոր դարմանները
և յուսահատ կը լքեն զինքը, ա՛յնպէս որ վեց
ամիս այս տաժանելի և յուսակոտուր վիճա-
կին մէջ մնալէն յետոյ, ողորմելին իր բոլոր
յոյսը Տէր Կոմիտասայ վրայ դնելով անոր
գերեզմանին կը դիմէ և հոն վայրկեան մը
աղօթելով և գերեզմանին ջրէն ու հողէն հի-
ւանդ աչքին վրայ դնելով տուն կը վերա-
դառնայ: Երեք օրուան միջոցին, սակաւ առ
սակաւ հիւանդ աչքը բոլորովին կը բացուի
ու կը բժշկուի:

Մենք սոորագրեալքս կը վկայենք թէ,
Ռօզա այդ դէպքին ճշմարտութիւնը մեր ներ-
կայութեանը երգմամբ հաստատեց:

Ի հաստատութիւն . . .

(Սոորագրութիւն) ՅՈՎՍԷՓ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Առաւելական Նուիրակ և. Պոլսոյ

Բեքա, 45 Մայիս 1774

11. — Հետեւեալ գէպքը 1747ին, Մայիս ամսոյ մէջ պատահեցաւ :

Ներսէսեան Թէոտորա անուն կին մը կը վկայէ թէ շարունակ տարի մը խիստ նեղացուցիչ մելամաղձութեան հիւանդութենէ մը բռնուելով, ամէն ճիգ թափեց այդ տեսակ ըղեղային խանգարումէն ազատուելու, սակայն ի զուր. որ և է բժշկական հնարք անօգուտ եղաւ դարման մը ընելու, այնպէս որ այլեւս յոյսը կտրած էր իր առողջութիւնը վերստանալէն : Ի վերջոյ մտածեց անդամ մը Տէր Կոմիտաս վկային գերեզմանը դիմել : Յիրաւի ներքին հաստատուն հաւատքով գընաց և գերեզմանին շուրջ պահ մը աղօթելով, անոր ջուրէն քանի մը ունայ առնելով նախկին առողջութիւնը վերստացաւ :

Մենք ոտորագրեալքս կը վկայենք թէ յիշեալ տիկին Թէոտորա մեր ներկայութեան այս պատմած հրաշագործութեան ճշմարտութիւնը երդմամբ հաստատեց :

Ի հաստատութիւն են :

(Ստորագրութիւն) Նայն Բազ վերնոյն Բերա, 18 Մայիս 1771

12. — Բէթրօնէլլա Միրան, Տէր Կոմիտասայ աղջկան կողմէ թոռնուհի. կը վկայէ թէ 1748ին, իր Գրիգոր անուն միամեալ մէկ տղեկը, շարթուան մը մէջ այն աստիճան ծանր հիւանդութենէ մը կը բռնուի որ խեղճ կինը այլեւս առողջանալէն բոլորովին յոյսը կտրած, մինչ կը խորհէր թէ ո՛ր սուրբին բարեխօսութեանը դիմէր, գիշեր մը, քունին մէջ մարդ մը կ'երեւնայ ու կ'ըսէ. Տղեկիդ առողջութիւնը ինձմէ կ, կը բաւե որ զինք իմ գերեզմանիս քանիս : Այն ատեն Բէթրօնէլլա իրեն ո՞վ ըլլալը հարցնելուն իր անունը Տէր Կոմիտաս ըլլալը կը հաստատէ : Բէթրօնէլլա այդ արտակարգ երազէն ցնցուած, ահ ու դողի մէջ, իսկոյն կը խոստանայ տղեկը Սուրբին գերեզմանին տանելու. և ճիշդ նոյն վայրկեանին տղեկը լալ կը սկսի ու զայն բռնաբերելու կը գտնէ :

Վերոյիշեալ Բէթրօնէլլա 1771, Յունիս 3ին, մեր ներկայութեամբ ձեռքը Ս. Աւետարանին վրայ դնելով, պատմածին ճշմարտութեանը վրայ երդում ըրաւ :

Ի հաստատութիւն են :

(Ստորագրութիւն) Վ. ՅՐԱՆՁԻՍԿՈՍ ԱՆԹՅՆԻՑ Ս. Առաքելական Նուիրակութեան Պաշտօնապետ

13. — Հետեւեալը պատահած է 1752ին.

Սուչի Էնտագեան անուն մարդը կը վկայէ թէ 1752ին, Սանտալճը Կոմիտաս անունով մէկուն Ղազարոս տղան տեսած է որ վեց տարեկան եղած ատեն, մօրը կողմանէ ծեծուած ըլլալով, յանկարծ լեզուն բռնուած և բերանը ծռուած էր : Այդ գէպքէն քանի մը օր վերջ դարձեալ տղան տեսած է որ կատարելապէս շուկուած է և կը խօսի : Ղազարոսին ծնողքին եղելութիւնը կը հարցնէ և անոնք կը պատասխանեն թէ տղան Տէր Կոմիտասին գերեզմանը տանելով անոր հողէն փոքր քանակութիւն մը բերնին մէջ դրած և ջուրէն խմցուցած են, որով առողջութեան արժանացած է :

Վերոյիշեալ Սուչի Էնտագեան այդ գէպքը մեր ներկայութեամբ պատմած և ճշմարտութեանը վրայ երդում ըրած է :

Ի հաստատութիւն են :

(Ստորագրութիւն) Վ. ՅՐԱՆՁԻՍԿՈՍ ԱՆԹՅՆԻՑ Թուրքիոյ Առաքելական Նուիրակի Պաշտօնապետի փոխանորդ

Բերա, 16 Յունիս 1771

14. — Արիկ զատէ Պետրոս անունով Պոստեմակ հայ վաճառական մը, 1757ին աչքի ցաւէն բռնուած ըլլալով, ամիս մը շարունակ կը տանջուէր անհանգուրժելի ցաւերու մէջ և անօգուտ կ'ըլլային որ և է բժշկական արհեստի հնարքները. վերջապէս բարեկամներուն թելադրութեամբ և խորհուրդով Տէր Կոմիտաս վկային գերեզմանը այցելելու դիտաւորութիւն կը դնէ և հոն համեւելով փսկոյն գերեզմանին հողէն կ'առնէ և քերեզմանաքարի վրայի ջրոյն մէջ նետելով կը խնայէ և զայն հիւանդ աչքերուն շուրջը քսելէ յետոյ ծունկի վրայ դառնալով պահ մը աղօթելէ ետքը ոտք կ'ելլէ ու վերադառնալու կը պատրաստուի : Հաղիւ թէ քանի մը քայլ կը յառաջանայ, կը զգայ որ այն դժոխային ցաւերը դադրած են ու աչուրները բացուելով կատարեալ բժշկուած է :

Վերոյիշեալ Արիկ՝ այդ հրաշքին իր վրայ գործուած ըլլալը Արքանամ, Սերբոս և Կօզմօ (Կոմիտաս) իր ծանօթներուն առջեւ երգմամբ խոստովանած է, և ասոնք մեր ներկայութեամբ երգմամբ հաստատեցին իրենց աւանդուած այդ հրաշագործութիւնը:

Ի հաստատութիւն ևն .:

(Ստորագրութիւն) Նոյն ըստ վերնոյն
Բերա, 24 Յուլիս 1771

15. — Ճիգմէճի Սնդրէաս անուն մարդ մը կը վկայէ թէ Սրբուհի անուն իր մէկ աղջիկը բորոտութեան ախտէն բռնուած բոլոր մարմինը վերքերու մէջ երեք տարի շարունակ կը շարձարուէր. վերջապէս 1758ին զինքը Տէր Կոմիտասի գերեզմանը կը տանին ու գերեզմանին հողէն ու ջուրէն մարմնոյն վրայ կը դնեն. այս ընելով անմիջապէս խեղճ աղջկան մարմնոյն վրայէն այն բորոտած մորթը կը թափուի ու մաքուր կերպով կը բժշկուի:

Այդ բժշկութիւնը Անդրէաս՝ Տէր Սարգիս Հայ Կաթողիկէ, քահանայի մը երգմամբ պատմած ըլլալով, Տէր Սարգիսն ալ մեր ներկայութեամբ իր քահանայական պատուոյն վրայ երգում ընելով ս յայտն ըլլալը վկայած է:

Ի հաստատութիւն ևն .:

(Ստորագրութիւն) Նոյն ըստ վերնոյն
Բերա, 9 Ագոստոս 1771

16. — Ընդհանրապէս Խաչատուրի դուստրը Բուրաստան կը վկայէ թէ չորս տարեկան իր մէկ աղջկան Գե. երուն ջիղերը քաշուած ըլլալով, երկու տոնիս այդ վիճակի մէջ մնացած ու դարման մը ընել տալ չէր կրցած. վերջապէս 1760ին, աղջիկը կ'առնէ Տէր Կոմիտասի գերեզմանը կը տանի, հոն գերեզմանին հողէն ու ջուրէն աղջկան թեւերուն կը քսէ. նոյն օրը անմիջական կերպով միայն մէկ թեւը կը բժշկուի:

Այդ հրաշագործութիւնը Բուրաստան Տէր Սարգիս քահանայի ներկայութեան երգմամբ կը պատմէ, իսկ Տէր Ասրգիս նոյն պատմութեան երգմամբ իրեն աւանդուած ըլլալուն իր քահանայական աստիճանին վրայ երգում ընելով մեր ներկայութեամբ վկայած է:

(Ստորագրութիւն) Նոյն ըստ վերնոյն
Բերա, 9 Օգոստոս 1771

17. — Հետեւեալը պատահած է 1765ին.

Թօսուն գրգը Պրուսացի Վարդուհի կը վկայէ թէ իր հարսը Կատարինէ, Պրուսացի մէջ շարունակ մարել մը ունէր և անդաման մնացած էր: Երբ ինք իր Յարութիւն անուն եղբոր ջերմի հիւանդութեան բժշկութիւն հայցելու համար Տէր Կոմիտասի գերեզմանը գացած էր, հոն վերոյիշեալ Կատարինէ հարսին բժշկութեան համար ալ աղօթած էր: Այդ Պրուսացին լուր կ'առնէ թէ, Տէր Կոմիտասի այցելած շարթուն՝ հարսն ալ իր հիւանդութենէն բժշկուած էր:

Մենք ստորագրեալքս կը վկայենք թէ վերոյիշեալ Վարդուհի այդ դէպքին ճշմարտութեանը վրայ մեր ներկայութեամբ երգմամբ վկայած է:

Ի հաստատութիւն ևն .:

(Ստորագրութիւն) Նոյն ըստ վերնոյն
Բերա, 18 Մայիս 1771

18. — Տիւղեանց դուստր, Տիկին Միւլլէինէ կը վկայէ թէ տարի մը կատարեալ մարմնութի հիւանդութեան ենթակայ եղած ըլլալով, դիմեց Տէր Կոմիտասի գերեզմանը, 1762ին և իսկոյն ապաքինեցաւ:

Իմ ներկայութեամբ վերոյիշեալ Միւլլէինէ այդ բժշկութեան ճշմարտութիւնը երգմամբ հաստատեց:

Ի հաստատութիւն ևն .:

(Ստորագրութիւն) Նոյն ըստ վերնոյն
Բերա, 21 Յուլիս 1771

19. — Ներսէսեան Թէոտորա կը վկայէ թէ 1770ին՝ տասը տարի շարունակ արգանգի հիւանդութենէ բռնուած ըլլալով, հակառակ ամէն բժշկական դարմաններու, ապաքինման յոյսը բոլորովին կորսնցուցած և նոյն իսկ բժիշկներու կողմէ իբր անբուժելի լքուած, այն աստիճան նիհարցած էր որ, բառ մը իսկ արտասանելու վրան ոյժ չէր մնացած. այնպէս որ ժամէ ժամ ցաւերու մէջ մահուան կը սպասէր որպէս զի ազատուէր: Այդ միջոցին յոյսը Աստուծոյ վրայ կը դնէ և Տէր Կոմիտասի բարեխօսութեան կ'ապաւինի: Այդ վայրկեանին թէ՛ լիզուն կը բացուի և թէ՛ կատարեալապէս կ'առողջանայ:

Մեր ներկայութեամբ Թէոտորա այդ դէպ-

քին ճշմարտութիւնը երգմամբ հաստատեց :
Ի հաստատութիւն են . :

(Ստորագրութիւն) Նոյն ըստ վերնոյն
Բերա, 18 Մայիս 1771

20. — Բարչաճեան Տիրուհի կը վկայէ թէ իր ազգականներէն Բարչաճեան Պետրոս ա-
նուն քառասուն տարեկան մէկը, երեք տարի
շարունակ բերնէն Աստուծոյ և Սրբոց հաւ-
ցէին ահուկի և քստմնելի հայոյանքներ կը
հանէր . որով յիշեալ Տիրուհին, 1771 Յուլիս
24ին Բերայի Յորանչիսկեաններուն Ս. Աստ-
ուածածին եկեղեցին զանուած ժամանակ,
այս մարդուն այդ չար սովորութիւնէն ետ
կենալուն համար Տէր Կոմիտասին աղօթած
էր : Այն օրէն սկսեալ այդ մարդը այլեւս
բնաւ բերնէն հայոյանք չհանելէն զատ, երբ
այնպիսի հայոյութիւն մը լսէր, փախչելով
պահուածութեւ տեղ կը փնտռէր :

Վերոյիշեալ Տիրուհի մեր ներկայութեամբ
երգմամբ հաստատեց թէ՛ Բարչաճեան Պետ-
րոսի համար աղօթած ըլլալը և թէ՛ այն չը-
նորհքին արդիւնքը տեսած ըլլալը :

Ի հաստատութիւն են . :

(Ստորագրութիւն) Նոյն ըստ վերնոյն
Բերա, 28 Յուլիս 1771

21. — Մաղաքեան Մէնա կը վկայէ թէ
արժանահաւատ և աչքովը տեսնող անձինք-
ներէն լսած է թէ, ինչպէս ներկայ գլխուն
սկիզբը յիշատակած էինք, Տէր Յակոբ Գո-
մէշ անուն տէրտէրը որ Տէր Կոմիտասի դէմ
սուա վկայութիւն ըրած էր, ճէմիչի մէջ
յանկարծամահ եղած է . եւ Սիդախ կոչուած
աշխարհիկ մարդը որ Տէր Կոմիտասայ ձեռ-
բակալման ժամանակ վրան պահպանու-
թիւն ըրած էր, գլուխը պարտէզին երկա-
թեայ վանդակին միտելով կախուած մնած
է : Դարձեալ վերոյիշեալ Մէնա կը յարէ թէ
ինքը, իր հայրը և մէկ քանի մերձակայ դրա-
ցի Կաթողիկէներ, օր մը փողոցին մէկ ան-
կիւնը կեցած խօսած ժամանակին, Չամիչ
Ֆրնտըզ կոչուած Տէրտէրին հօրեղբայրը ան
փողոցէն կ'անցնէր . զիրենք տեսնելով, Կա-
թողիկէ ըլլալին ճանչցած է ու բարձր ձայ-
նով . եւ պիտի երթաւ ու ան Տէր Կոմիտաս
եան մարմինը գերեզմանէն հանելով, շու-

նեռու առջեւ պիտի նետել, որովհետեւ ժո-
ղովուրդը ահոր պատիւ կ'ընէ, ըսած է : Այդ
խօսքը արտասանելով եօթը դուռ անցնելով,
ութերորդ դուռը, որ իր եղբորորդւոյն Չա-
միչ Ֆրնտըզի տունն էր, հազիւ մտած, յան-
կարծ ներսէն լացի բարձր ձայնիւ և աղա-
ղակներ լսուած են և Մէնա եւս ուրիշնե-
րու հետ այդ ողբ ու աղաղակին պատճառը
իմանալու համար հոն վազեր ու տեսեր է որ
Չամիչ Ֆրնտըզին հօրեղբայրը, այդ Տէր կո-
միտասին հայոյող աշխարհականը, հազիւ
թէ տան սանդուխին առաջին աստիճանը
ոտք կոխած, հոն՝ վերարկուն (պինիշ) տա-
կաւին չհանած, իբրեւ փայտի կտոր մը
արձանացած մնացած էր . և այս էր այն լաղի
աղաղակի պատճառը :

Ստորագրեալ կը վկայեմ թէ Մէնա,
այդ պատմութեան, ինչպէս որ գրուած է,
ճշմարտութիւնը մեր ներկայութեամբ Աւե-
տարանին վրայ երդում ընելով հաստատած է :

Ի հաստատութիւն են . :

(Ստորագրութիւն) Նոյն ըստ վերնոյն
Բերա, 11 Օգոստոս 1771

Յ Ո Ր Դ Ո Ր

ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅ ԵՒ ՌԵՍՈՒՅԱՅ ԶԱՐԳԸ ՃԱՆՁՆԱԼՈՒ

Տիեզերք տարեր վկայեն համայն
Թէ ջանից նրգանց արգասեաց նրման
Չր կայ քանկագին յարգանաց արժան,
Ինչպէս է մեզորն ճառողին բերան :

Արի՛ք, դուք մանկունիք, դիմեցէ՛ք ուսմանց,
Տարիքով յառաջ անցէ՛ք գիտութեանց .
Զրկւոյ թէ ի գուր վայրապար անցնին
Երիտասարդ ճիւղ, մանկական տարին :

Ծրնողաց գրգիռ, գաւաղաց եռանդ
Ազգայնց արհիւ արժարժէ միտ խանդ,
Ահա՛ վարժարանք եւ կրթանք ուսմանց
Կանգնեցան յաւերժ կր սպասեն մանկանց :

Սիրս ու ձեռք տուէ՛ք իրարու քսէ՛ք .
Ամենու հարկ է ուսումն քանկարժէք .
Մ'քսէ՛ք դրժար է դրարոցի վիճակ .
Քանի մը տարի վերջ կ'առնուի ճաշակ :

Ծնողաց ուսուցչաց ողորմի կու տաք,
Մէկ մէկ իմաստուն ու փարթաւ կ'ըլլաք,
Ան ասեմ կ'քսէ՛ք թո՛ղ ըլլան յեթեմ
Ազգիս տառապանք եւ սեւա նախասինք :

Երանի տուին ցայժմ մեծ անձինք
Եւր իրենց տարիքն կրթութեամբ անցին .

Ձեզ ուրեմն մեղուաց ժիրածիր ջանից
Օրինակ բերեմ արքունի քաղցրալից:
Աստուծոյ բիւր ծառոց ընտիր փունջերէն,
Սրնունդ ծրծելով մեղր կը վիժեն,
Որ իր քաղցրութեամբ ընդ աշխարհ անբաւ
Մարդկային ազգին հար հարակ եղաւ:

Սակայն պիծակներ աչօք նախանձու
Բրզգային լեղի հեղլով սրբեռու:
«Ենչո՞ւ, քսին, յարգ կուտայ ամէն մարդ
Անոր որ միայն սեղանի է զարդ:

Բուն մեղր անոյց մեր ազգն կը գործէ
Մարդկան ալ բազ սէրն անի արծարծէ»:
Բայց իրաց փինակ նանչնալու համար
Պարտէզի պառնիքն ենդն եկաւ յարմար:

Ըսինք, ցրցուցէ՛ք ձեր արդիւնքն անբաւ
Որպէս զի ամենի աշխարհաց համբաւ
Մէկ մ'ալ խրմբովին ենդին մէջ լեցան,
Պարտէզը պատեց բրզգանաց սուր ձայն:

Մին աստի ու միւսն անսի գասկելով
Տեսանք կը վրիսան անօրի փորով,
Ծաղիկ չեն բողբոլ ծառոց կը դիմեն,
Պրտուր չեն բողբոլ կեղեւներն կ'ուտեն:

Հեղ մը դիտեցինք անոնք չը գիտեցան,
Հարկ եղաւ գրեմել վրնասուց դարման,
Բարեկամներով պարտէզը իջանք,
Արհեստաւորաց յարկին մօտեցանք:

Փերակներ տեսանք կարգով շար ու շար
Փոխանակ մեղրի բոյն առաս կ'եռար,
Նեխ եւ փուս վազէր երեսն ի վար
Ապականներ են ողջ ցրչակավայր:

Պարտէզն աւերած, պառնդեմ ծակծրկած
Ո՞ր վնասուց կարող չեն հասանք գրչաց:
Ո՛ր են արգասիք առաս պարտիկաց
Աւար կողոպուտ եղան պիծակաց:

Չքսեմ չարագոյն, բայց ասոնց նման
Տեսէ՛ք որչափներ կը չափեն համբան.
Դիտութեանց, կ'ըսեն, համ քանք որդեկաց
Որպէս զի ծիծաղ չըլլան աշխարհաց:

Մի՛ հաւատա, ծնո՞ղք, մի յանձնէ՛ք զաւակ
Շատնց պէս կ'իյնաք խաբէութեանց քակ,
Ունին նոյն լեզու, բայց պրոքսոր միտքեր,
Որով սրբեռու կը բանան վերքեր:

Գիտեմ քե՛ քաւեր ասոնց խաբուսիկ
Ընթացէ՛ն, լեզուէն տեսն մեծ չարիք:
Ոչ քե՛ յաւութիւն այսպիսեաց ուսումն
Այլ բոյն կը ծայրէ՛ կու սալ կործանումն:

Նստն կը նըզնին լայնել նեղ ձորեր
Կը գոցեն ուղիղ եւ պարզ ճակատներ:
Ուրեմն դիտեցէ՛ք փորձառու անձանց
Դրօշմեն ձեր արտիք փափուկ քախսակաց

Աստուծոյ պատգամներն եւ երկիւղ Տեառն
Հանձնար եւ հոգի իմաստուն առն.
Բանցի գիտութիւն չէ ընդունելի
Որ հոգւոյ խրդին երկիւղիւ չէ լի:

Ս. Վ. ԲԱՂՆՈՒՆԻ

1913

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՀՍԿԱՅ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Քահանայից չահեկան նոր մէկ Տիեզերա-
կան Ընկերակցութեան վրայ կ'ուզենք փոքր
ի շատէ՛ ծանօթութիւն տալ, մանաւանդ ա-
նոր համար որ՝ ո՛ր է պատճառաւ անոր
գրուիլ չկրցողներն ալ կրնան իրագործել ա-
նոր պարունակած վսեմ և փառաւոր վախ-
ճանն ու գեղեցիկ նպատակը:

Շանպէրիի Արքեպիս. Կարդինալ Տիւպի-
յարի նախագահութեամբ վերակազմուեցաւ
«Միջազգային Քահանայական Ընկերակցու-
թիւնը վասն Քահանայապետին եւ Եկեղեց-
ւոյ», որուն կրնան ընկեր արձանագրուիլ
Տիեզերքի ամէն աշխարհական քահանաները,
մանաւանդ անոնք որ կը գուրգուրան Եկե-
ղեցւոյ չահերուն վրայ, և որոնց համար,
ինչպէս ըսած է Կարդինալ Մաֆֆի, «Ս. Քա-
հանայապետին պատիւը, լուստութիւնը և
իրաւունքները իրենց արտիք սիրեն են»: Այս
Ընկերակցութեան ՆԱԽԱԿԱՆ Է՝ Կղերի մէջ և
Կղերին միջոցաւ հաւատացելոց մէջ արծար-
ծել զուարթառատ ջերմեռանդութիւն մը առ
Ս. Աթոռն Առաքելական, ոչ խօսքով՝ այլ արդ-
եամբ, հիմնուած բարձր համարումի և խո-
րապէս զգացուած սիրոյ մը վրայ: Մեր դժ-
բախտ օրերուն մէջ ամենակարեւոր բանն է
այդ: Մեր հոգը պէտք է ըլլայ նորոգել հա-
ւատացելոց մէջ Քրիստոնէական ոգին. զայս
իրեն կէտ նպատակի ըրաւ Պիոս Ժ. իր Քա-
հանայապետութեան սկիզբն իսկ: Այս վերա-
նորոգութիւնը կրնայ կատարուիլ Եկեղեցւոյ
ու անոր Դիւանն նկատմամբ սէրն ու յար-
գանքը բորբոքեցնելով միշտ աւելի: Կարո-
ղիկե Եկեղեցին, ըստ Ս. Հիլարիոսի, է բե-
րան Քրիստոսի, խորհրդաւոր մարմին Տեառն
մերոյ: «Սրբազան Քահանայապետն այն հիմն
է որու վրայ Յիսուս-Քրիստոս ուզեց շինել
իր Եկեղեցին, եւ Նա՛՝ է անոր տեսանելի
Գլուխը» (Ժող. Քաղկ. Գ. 16): Հետեւա-
բար հաւատացեալները սերտիւ Քրիստոսի
հետ միացնելու համար, հարկ է զանոնք ներ-
քին կապերով զօդել Ս. Պապին, Ընդհանրա-
կան Հովուին հետ: Ասանկով մեր Հաւատքը

կը զօրանայ և անդրդուկի կ'ըլլայ, քանզի Առաքելական Դահլը Արոտ է Մրբոյն Պետրոսի (Ս. Կիպր). վստահելի զօդ միութեան Կաթողիկէ Հաղորդութեան (Ս. Հերոնիմ). Հրոտ է Մայր քաղաքաց' Գերապայծառ և Պատուելի, Մեծին Աթոռն Պետրոսի, Առաքելոց ԳլխԱխՈՐԻ (Շնորհալի), Այսպէսով մեր սերը կը բորբոքի առ Յիսուս-Քրիստոս, Աստուած մարդացեալ, որոյ Փոխանորդն է Քահանայապետը, առ Ընդհանրական Եկեղեցի որոյ Կենդրոնն ու Գլուխն է Առաքելական Աթոռը: Այսպէսով արդիւնաւոր կ'ըլլայ մեր հնազանդութիւնը. որ՝ ըստ Ս. Գրիգորի, ծրնուցանէ ի մէի զայլ ամենայն առաքինութիւնս, եւ զծնեալսն պահպանէ. զի Ս. Պապն է Գերագոյն Հովիւ հօտին Քրիստոսի, Վերականգնու Տեառն (Ս. Ամբր.), Հայրերուն Հայրը (Ստեփան Արքեպս.) Իսխան Քահանայից (Ժ. Քաղ.): Այսպէսով է որ հաւատացեալն անաղարտ կը պահէ իր Կրօնքը, Հաւատքը, Հաւատալիքը, զերծ ամէն մոլորութենէ. զի Ս. Պապն է որ կը հաստատէ իր եղբայրները (Ս. Բեռն.), և է Պահապան այգւոյ Տեառն (Ժ. Քաղ.):

Այս ընկերակցութիւնը ՊԱՏԵԱՃ եւ ի դէպ է. զի միացեալ ոյժերով է որ կը գործուին ամէն բարիք. Զուգութիւն է մայր բարեաց, անզուգութիւն՝ ծնող չարեաց, (Եղիշէ): Եւ Քահանայի մը գլխաւորաբար ճահաւոր է աղօթել վասն Ս. Քահանայապետին, անոր ի դէպ է տալ բարի օրինակը ջերմաստիճանութեան առ Ս. Աթոռն, և այս օրինակը հիանալի պտուղներ պիտի արտադրէ. նա կը պարտի պաշտպանել Ս. Աթոռը՝ որ է Կայան Քրիստոսի, սորվեցնել այս ճշմարտութիւնները, ներշնչել սէր ու յարգանք դէպ առ Ս. Դահն, ցրուել ու ջրել ամէն կերպ նախապաշարմունք, առարկութիւնք զորս կը դիզեն չարեր ու տգէտներ: Քահանայն կրնայ այս ամէնն ընել՝ առանձնական խօսակցութեանց մէջ, Քրիստոնէականի մեկնաբանութեան ժամանակ, քարոզներուն մէջ, ի խոսածովանարանի, վերջապէս ի ժամու եւ ի տաճարում: Հա՛պա գրքերու, պրակներու, պարբերականներու, օրաթերթերու միջոցաւ

ինչ հրաշքներ կրնան գործուիլ այսօր, եթէ քահանայն գիտնայ իր կոչումը... Կա՛ն նաեւ արանց և կանանց ընկերութիւններ, կաճառներ, սէնտիքաներ, գումարումներ՝ որոնց մէջ համակրելի քահանայք ոքանչեւիքներ կրնան ընել, ի յարգանս, ի պաշտպանութիւն անձին և իրաւանց Ընդհանուրին Հօրը՝ Ս. Քահանայապետին: Միացած պէտք է ըլլան սակայն քահանայք, համաշունչ, համախորհուրդ՝ պէտք է խոյս տան իբրեւ յօձէ՝ այն սուտանունն ազատամտութենէն որ քանիցս դատապարտուեցաւ վերջին Ս. Քահանայապետներէ, և ծայրաստիճան կարեւորութիւն տալ Եկեղեցական ողջամիտ ուսմունքներուն՝ առանց յուլութեան, որպէս զի միշտ պատրաստ ըլլան որոմնացան մոլորելոց պատահանել և ըմբերանել: Բարեպաշտական գործերը նոյնպէս, մինչեւ իսկ քաղաքական ասպարէզը թանկազին առիթներ կը մատակարարեն այս գերազանցապէս քահանայական պարտքը կատարելու:

Այս ընկերակցութեան ՄԻՋՈՑՆԵՐՆ կամ ՊԱՏՏՔԵՐՆ են. Աղօթել ամէն օր՝ ամէն ընկերներու համար միաձեւ որոշուած մաղթանքով մը: Տարին անգամ մը Ս. Պատարագ մատուցանել վասն Ս. Քահանայապետին: Համոզել հաւատացեալները կարելի եղածին չափ ստէպ Հաղորդուելու, և գոնէ շաբաթ անգամ մը՝ ըստ դիտաւորութեան Ս. Հօր: Քարոզել կամ քարոզել տալ, գոնէ միանգամ ի տարւոյն Ս. Քահանայապետին վրայ կամ Քահանայապետական նոր Կոնդակներու վերայ: Ս. Աթոռոյ հրահանգները կարելի եղածին չափ տարածել: Որչափ հնար է Ս. Թովմասի աստուածաբանութեան ուսմունքով ըզրալիլ, ինչպէս վերջին Քահանայապետք յորդոր կը կարգան: Ապատամբալ գիրքեր ու թերթեր չկարդալ և չկարդալուն: Ընդհակառակն Կաթողիկէ և Ուղղափառ թերթերը տարածելու աշխատիլ: Միշտ և ամէն առթի մէջ պաշտպանել Եկեղեցւոյ ամէն իրաւունքները և խօսիլ անոնց վրայ: Ս. Քահանայապետին օգնելու մտօք, տարեկան փոքր գումար մը նուիրել Ս. Պետրոսի գանձանակին, ըստ տրամադրութեան կանոնաց:

Վերջապէս այս Ընկերակցութեան մէջ ա-
մէն բան լաւ կարգաւորեալ է, իր վսեմ նը-
պատակին հասնելու համար:

Շնորհաւորելի են ուրեմն այն քահանայք
որ այսպիսի Ընկերակցութեան մը մաս կը
կազմեն, իրրեւ այնպիսիներ որ Ս. Եկեղեց-
ւոյ և անոր Գլխուն ամենանուիրական շա-
հերուն և իրաւանց պաշտպան կը հանդիսա-
նան հակառակ ամէն կերպ դժուարութեան
ժամանակի, տեղեաց ու մարդոց: Օրինակելի
վարուք, ինչպէս կը պատշաճի պաշտօնէից
Անոր որ մաքուր Ճառագայթն է յաւիտենա-
կան Լուսոյն և Հայելի անթուլթեան. խո-
նարհ, ինչպէս անոնք որ չեն ուզեր այլ եւս
հաճելի ըլլալ աշխարհի, այլ կը պարծին ի
Պաշն Բրիստոսի. ամրապէս ուսեալք յեկե-
ղեցական գիտութիւնս, որոնցմէ պիտի առ-
նուն զէնքերը՝ Աստուծոյ պատերազմը պա-
տերազմելու. իրենց մէջ և ուրիշներու հետ
սերտ և անկեղծ սիրոյ կապերով միացած,
հնազանդ իրենց Առաջնորդաց, որոնց ձեռքին
մէջ պիտի ըլլան Աստուծոյ փառաց ու բար-
եաց գործիքներ, պիտի կազմեն հոծ գունդ
մը. որ թէեւ բազմաթիւ ալ չըլլայ, բայց
միշտ անաւոր պիտի լինի թշնամւոյն դէմ,
փառապանծ՝ Եկեղեցւոյ համար, անկոպար
հաւատարմութեամբ առ Ս. Քահանայապետն,
գերադանցաբար ազդեցիկ եւ յաջող իր ձեռ-
նարկներուն մէջ: Վատերու եւ վտրոգլինե-
րու չար օրինակէն ու խօսքէն պիտի չ'ազ-
դուին բնաւ: Եւ լի ոգւով հաւատարմու-
թեան պիտի ըսեն առ Ս. Քահանայապետն
ինչ որ Գեթացի գորապետն Եթթի ըսաւ առ
արքայն Դաւիթ (Բ. Թագ. ԺԵ. 21). «Կեն-
դանի է Տէր եւ կենդանի է Տէր իմ Արքայ,
զի ի տեղւոյ ուր Տէր իմ Արքայ իցէ, եւ՝ ի
մահու եւ՝ ի կեանս՝ անդ եղիցի եւ ծառայ
քո»:

ԵՕԹՆԵԱԿ ՔՐԻՍՏՈՆԵԻ

ՏՕՆԱՅՈՅՑ

- Յւնիս 8 Ժ. Կ/ր. գկ. Դ. — Զկնի Հոգեգ.
9 Բշ. դձ. Ներսէսի Հայրապետին եւ
Խաղայ Եպիսկոպոսին
10 Դշ. դկ. Դանիէլի Մարգարէին եւ Ե-
րից մանկանցն
11 Դշ. աճ. Պահոց
12 Եշ. սկ. Ս. Թարգմանչացն Սահակայ
եւ Մեսրոպայ
13 Ուրշ. բձ. Պահոց
14 Շր. ղկ. Զաքարիա Մարգարէին եւ
Ոնոփրիոսի Ս. Հօրն:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայաստանեայց եկե-
ղեցւոյ փառքն ու պարծանքը, ծնաւ 257ին, Վա-
ղարշապատ քաղաքը, արքունի պալատին մէջ: Մայ-
րը կը կոչուէր Ոգոհէ, իսկ հայրը՝ Անակ, որ Արշա-
կունեաց թագաւորական տոհմէն էր, և Պարսկաս-
տանէն Հայաստան եկած էր՝ Սասանեան Արտաշէր
հրամանաւ՝ Հոյոց Խոսրով թագաւորը սպաննելու նը-
պատակաւ: Երբ Անակ իր այս չար խորհուրդը դա-
ւաճանութեամբ ի գլուխ հանեց, Հայոց նախարար-
ներէն սպաննուեցաւ ինքը և իր ամբողջ գերգաստա-
նը: Անոր զաւակներէն միայն երկու փոքր տղաք ա-
զատեցան իրենց գալեակներուն ձեռքով. մէկը, որ կը
կոչուէր Սուրէն, տարուեցաւ Պարսկաստան իր հօ-
րաբունքով միւսը, որ Հայաստանի լուսաւորիչ պիտի
ըլլար, տարուեցաւ Կեսարիա Կապադովկացոց, և
հին մկրտուեցաւ և կոչուեցաւ Գրիգոր: Հին Գրիգոր
իր քրիստոնէայ գալեակին հովանւոյն տակ մեծցաւ և
շատ յառաջ գնաց աստուածապաշտութեան և քրիս-
տոնէական կրօնի գիտութեան մէջ: Զափահաս որ ե-
ղաւ, ամուսնացաւ Դաւիթ անունով բարեպաշտ քը-
րիստոնէի մը՝ Մարիամ աղջկան հետ, և անկէ երկու
զաւակ ունեցաւ, Վրթանէս և Արիստակէս: Երկու
ամուսինք երեք տարի միասին ապրելէ վերջը միա-
կամ հաւանութեամբ իրարմէ բաժնուեցան: Մա-
րիամ գնաց կանանց յատուկ վանք մը իր փոքրիկ Ա-
րիստակէսին հետ, որ երբ մեծցաւ՝ Նիկոմաքոս տ-
նունով մենակեացի մը ձեռքով անապատ զրկուեցաւ:
Վրթանէս գալեակներուն քով մնաց և ետքը աշ-
խարհք մտաւ: Իսկ Գրիգոր տեղեկանալով հօրը
մահէն քործին, եղաւ գնաց Խոսրով թագաւորին Տրդատ
որդուն քով և առանց իր ով ըլլալը յայտնելու՝ անոր
կը ծառայէր, յուսալով այսպէսով քաւել իր հօրը
անօրէնութիւնը: Եւ անոր ըրած մարմաւոր լիարեքին

փոխարէն հոգեւոր բարիք մը ընել կուտայաւտ Հայաստանի: Իսկ իր Սուրբէն եղբայրը՝ Պարսից արքունի-
եաց մէջ շատ երեւելի և հզօր հանգիստնալով զնայ
Թագաւորեց Ճենայ վրայ մինչեւ իր մահը: Գրիգորի
հասակակից էր նաև իր Խսրովուհի հօրաբոյժ օրգին,
որ նոյնպէս քրիստոնէական գաւառարակութիւն առ-
նելով՝ եղաւ ապա՝ Մծբնի եպիսկոպոս և կոչուեցաւ
Յակոբ Ագօն:

Գրիգոր Յունաց և Հռոմայեցւոց երկիրներուն մէջ
ժամանակ մը Տրդատի ծառայեց և երբ Գրիգորեան-
նոս Տրդատը Հայոց Թագաւոր պատկերով զանկայ
Հայաստան զրկեց, դարձեալ անկէ չբաժնուեցաւ:

Տրդատ իր Թագաւորութեան առաջին տարին,
286ին, գնաց Եկեղեաց գաւառը, Երեզա գիւղը, Մեծ
Հայքի պահապան համարուած Անահիտ շատուա-
ծուհիին գոհ մատուցանելու համար: Զոհէն վերջը,
իջան բանակեցան Գալլ գետին ափը. հացկերթի
միջոցին երբ գինով զուարթացան ամէնքը, Թագա-
ւորը հրամայեց Գրիգորի որ պատկեր և գալար ու-
տեր նուէր տանի Անահիտի բազինին: Բայց Գրիգոր
յանան չառաւ կտտարել Թագաւորին հրամանը, ըսե-
լով թէ՛ ես քրիստոնէայ եմ և երկնի և երկրի Արա-
րիւքը, ճշմարիտ Աստուածը միայն կը պաշտեմ: Թա-
գաւորը զայրացաւ և հրամայեց որ տանին զանկայ
բանտարկեն:

(Շարունակելի)

ՀՈԳԵՒՈՐ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ“ ԳՐԲԷՆ

Գրիգ. Ա.—Յ. Ժ.—Աւելորդ խօսքերէ խառն-
յու վրայ:

Եւ շատ յօժարակաւ կը խօսինք ու կը խորհինք
այն բաներուն վրայ զորս կը պիտի կաւ կը բաղ-
ժանք, եւ կաւ որոնք մեր զգացումներուն հակառակ
են:

Սակայն, առաջ, տեսիլի գործ եւ վայրագար:

Վասն զի այս արտաքին միջոցառումներն՝ եւեթին
ու աստուածային միջոցառումներն ո՛չ սակաւ կը վնասու-
նուտի պէտք է հսկել եւ աղօթել, որպէս զի ժա-
մանակը անզրպող պատկերներ չանցնի:

Եթէ խօսիլը պատշաճ եւ օգտակար է, շինութեան
առթող բաներ խօսի:

Չար սովորութեան եւ մեր յառաջիկանութեան հա-
մար անհոգութիւնը գիտաւոր պատճառն է որ մեր բեր-
նին չաւ պահպանութիւն չենք ընել:

Սակայն հոգեւոր յառաջիկանութեան ո՛չ սակաւ
օգտակար է հոգեւոր բաներու վրայ ջիւղնաւոր խօ-
սակցութիւնը, մանաւանդ երբ համարձիս եւ հոգեկից
անկիւն խառն ընկերացած են յիշատակ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆ

Գրիգորեան ուղիղ տոմարը Լասինական,
իսկ Յունեան սխալ տոմարը Հայկական կ'ան-
ուանեն ոմանք: Իրականութեան մէջ սա-
կայն ո՛չ առաջինը զուտ լատինական է և ոչ
ալ երկրորդը հայ ազգին սեփական միայն.
երկուքն ալ միջազգային են, քանի որ կը
գործածուին զանազան ցեղերու պատկանող
ազգութեանց կողմէ:

Այս մասին պէտք չենք տեսներ երկար
գրելու, վասն զի շատեր գիտեն այս գիտա-
կան և պատմական ճշմարտութիւնը, իսկ
չգիտողներուն՝ մեզ անկ չէ սորվեցնել:
Մենք պիտի ջանանք միայն հակիրճ կերպով
ծանօթացնել Հայոց գործածած թուականը,
որ կրնայ միայն Թորգոմեան տոնմիս սեփա-
կանութիւն նկատուիլ:

Հայ հին տոմարը Բարեկացւոց, Պարսից,
Մարաց և Եգիպտացւոց տոմարներուն նման
արեգակնային էր և կը բաղկանար հետեւեալ
30ական օրով 12 ամիսներէ և 5 աւելեաց
օրերէ:

1.—Նաւասարդ	7.—Մհնեկան
2.—Հոռի	8.—Արեգ
3.—Սահմի	9.—Ահեկան
4.—Տրէ	10.—Մարերի
5.—Բաղոց	11.—Մարգաց
6.—Արաց	12.—Հրոռից

և 5 օր Աւելեաց

Համարակ տարին կը բաղկանար 365 օրէ,
սակայն Յունաց և Հռոմայեցւոց տարիները
չորս տարին մէջ մը նահանջ ունենալով չորս
տարին մէջ մը Հայոց տարւոյն մէկ օրը կը
պակտէր: Այս պակտը լրացնելու համար
1460 տարին մէկ շրջան կը հաշուէին և չըր-
ջանին վերջը 1461րդ տարին լրման տարի մը
աւելցնելով նահանջի տարբերութիւնը կ'ուղ-
ղէին:

Քրիստոսի 552 թուականին, Ներսէս Բագ-
րեւանդացի Կաթողիկոսին օրով, Հայոց հա-
մար նոր տոմարական ուղղութիւն մը սկսու-
ղատկական Հինգհարիւրականի հաստատու-
թեամբ. բայց այս նոր ուղղութիւնը հազիւ իր

յաջորդը՝ Մովսէս Եղիվարդեցի Կաթողիկոս կրցաւ գործադրել Քրիստոսի 574 թուակա- նին, և իր անունով կոչուեցաւ տոմարական այս բարենորոգումը:

Մովսէս Եղիվարդեցւոյ դէմ չատ յարձա- կումներ գործուեցան, իբր թէ այդ փոփո- խութեամբ Յոյները կը վշտացնէ. բայց Եղի- վարդեցի իր կարգադրութիւնը անփոփոխ պահեց, քանի որ ուսումնական և գիտական տեսակէտով իր գրութիւնը աւելի ճիշդ կը գտնէր:

Հայոց այդ տոմարական թուականը 551 տարուան տարրերութիւն ունի Քրիստոսի թուականէն. Հայոց որ եւ է թուականին վրայ աւելցուցէք 551 թիւը և պիտի գտնէք Քրիստոսի թուականը: Օրինակի համար Հա- յոց թուականն է այժմ ՌՅԿԲ=1362, աւել- ցուցէք 551 և ահա կը գտնէք Քրիստոսի 1913 թուականը: Եղիվարդեցիէ վերջ ու- բիշներ ալ ջանացին կարգ մը փոփոխու- թիւններ կատարել, բայց չյաջողեցան, վասն զի լաւագոյն հաշիւ մը գտած չէին. կամաց կամաց սակայն Քրիստոսի թուականը գոր- ծածուիլ սկսաւ և այնպէս կը շարունակուի: Ինչպէս անսանք Հայոց տոմարը քանիցս փոփոխութիւն կրեր է. և եթէ Քրիստոսի թուականը ընդունուեր է, երբեք պայման չկայ որ Յուլիան սխալ տոմարը ցոյց տալի- տի գործածուի: Հետեւաբար, Հայերը իրենց նախահայրերուն բարի օրինակին հետեւելով պէտք է ընդունին Գրիգորեան տոմարը, քանի որ միակ ուղիղն է:

Այս կը պահանջէ ճշմարիտ յառաջդիմա- սիրութիւնը:

ՊՍԱԿ ԴՊԻՐ

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ (*)

Պ Ի Բ Ե Ճ Ի Պ Ա Պ

Պու երեքսէքիլիէ, պու տերլնիլիէ պիր տէ ֆիբեր կիւզէլիլի իլավէ էտէլիմ քի Յիսուս- սըն թէքմիլ ֆիբերինի սէյր իթմիլ օլալմ: Օ- նուն սէօլէրինտէն հէր պիրի մահսուլտար

(*) Տե՛ս թիւ 96, էջ 333:

տըր, կէլէճէյի էքէր: Իշթէ ծնուն սէօլէրի. Նե՛ մուրլու Ֆագիրլէրէ, Եե՛ մուրլու աղլա- եանլարա, Եե՛ մուրլու քեմիզ օլանլարա վե ասալէք իշիւն գօվալանանլարա: Պու սէօլ- լէր թէաճճիւպէ շայան թօխումլար տըր քի, հուսուլա կէթիրտիքլէրի մահսուլը թարիֆ իթմէք գապիլ տէյիլ տիր: Պիւթիւն Առաք- եալլար պունըն մահսուլը տըրլար. պիլճիւմէ պիքիրլէր, հէր մարտիրոսլար, պէշէրիլէթին պիւթիւն խայրխահլարը պու թօխումլն մէյ- վէսի տիրլէր: Յիսուս տէր. «Չէզարընքինի Չէզարա վէրին». պու քէլամլա մէտէնիլէթի հաղըրէյի թէշքիլ էյլէյէն իքի հիւքիւմէթին ֆարպընը մէյսանա գօր: «Եա՛ կէօյլէրտէ օ- լան Բէտէրիմիլ» տէյէրէք սահիհ միւսաւլաթ տայիրէսինտէ ումումի գարտալլըք թօխու- մընը սաշար: Օնուն տուտալլարընտան չը- գան հէր քէլամ սօնսուլ պիր թէրագգը ֆի- լիդի տիր:

Վէ պու երեքսէք ֆիբերին գատրընը պիր գաթ տահա երեքսէլթէն՝ ծնուն իսթիմալ իթիլի լիսան տըր: Պու գատար ազ քէլի- մէլէրլէ պէօյլէ ալի ֆիքիրլէր պէյան օլուն- տըրը գաթիլէն վազը օլմամըշ տըր, մամա- ֆիյհ հատտը գաթընտա աղըր, մատտի վէ սատէ օլան պու քէլիմէլէր գատար տա քէ- մալաթ վէ ճիտտիլէթի հավի էֆքեարը նէ- ճիպէ իֆատէ իտէն քէլիմէլէր կէօրիւմէմիլ տիր: Պիզլաթ Յիսուս-Քրիստոսըն թարիֆի սամլանիէ նազարէն պու քէլիմէլէր «բուն վէ հայաթ» տըրլար: Պինաէն ալէյհ ծնուն գուլ- լանտըրը քէլիմէլէր գըսա տըրլար, չէֆ- ֆաթ տըրլար. չէօյլէ քի, ծնլարը իշիտէն- լէր սուհուլէթլէ ծնլարտաքի մէվճուտ օ- լան բունը կէօրիւր վէ անլարլար: Իլմ սայէ- սինտէ թապիաթըն իհեա իտիճի էն միւէս- սիր գուվվէյի թըպպիլէրլէրինի միւմքին օլ- տուղը գատար քիւչիւք պիր հաճմա սըղտըր- մագ չարէսի պուլունմուշ տըր: Յիսուս-Քը- ռիստոս տախի այնի պունը եաբտը: Սատէ, այրը, վէ հէքսի տէ նուրլա տօլու օլան իւշ քէլիմէ վասիթալլըք մէվճուտաթըն էպէտի գանունլարընը, այիլէլէրին վէ ճէմիլէթլէրին էսասա միւթէալլիք էրքիանընը գավմարըն թէրագգը վէ թէտէնիսինին էսպապընը վէ

չարէլէրինի, պախուսուս րուհլարն Ալլահանի գանուհլարնը իւշ սէօզ իլէ խիւլասա իթտի: Վէ պուհնը օգատար սատէ պիր թարգտա եաբար քի, պու քէլիմէլէր ախի վագըթտա չօճուգլարա սիւտ վէ իխթիյարլարա տա շարապ եէրինի թութարլար:

Յիսուս-Քրիստոսն ֆիքրի, իշթէ ուլուվլը ֆիքրէ գատար եիւքսէքլիք, Բէյլամպէրլիք տէրէճէսինէ գատար տէրինլիք, վասիթասըզ վէ հուսուսարզ պիր սուրէթտէ մահսուլտարլըզլա իֆատէ օլուհապիլէն, ֆէրտին ալիլէնին վէ ճէմիյեթին եէնիլէնմէսինէ գատար արթան վէ թէրագզը իտէն պիր ֆիքիր տիր: Պէօլէ պիր տէհա նէրէտէն կէլմիշ տիր: Կէլմիշ գէմանտա քիմտէն սուսուր իթմիշ տիր: Էվէլէթ, պուհնը բէք չօզլարը արամըշ, վէ պուլմագտան գաթի իւմիտ օլմուշ տըրլար: Պուհնը միսլի կէօրիւմէմիշ տիր:

Յիսուսն ֆիքրինի կէօրիւպ սէյր իթտիքտէն սօնրա, շիմտի տէ օնուհ գալպի իւզէրինէ աթֆը նազար իտէլիմ: Ահ, մէվհիպէլէր ֆարգլը, ճագիպէլէր ֆարգլը, ֆագաթ գալպինին արգասնտան կէօրիւլէն տէ եինէ ախի Ալլահլըզ տըր: Պախուսուս պուրատաքի թէճէլլի տահա գուվվէթլի տիր: չիւհնքի գալպ թապի տիր քի ֆիքիրտէն տահա կիւզէլ տիր, օնուհ իսամուրը տահա գիյատէ սէմալի տիր, գալպ ուլուհիյէթին տահա էլվէրիլլի պիւ նագիլի տիր:

Ինսան գալպինին նասըլ օլտուղընը խաթըրլաջօրմուսուհուզ: Յիսուսն գալպինին օնա նէ գատար ազ պէնգէտիյինի կէօրիւլլիւհիւզտէ թէաճճիւպ իտէճէքսինիզ, Շիւպհէ եօզ տըր քի պիզ տէ սէվէրիզ, սէվտիյիմիզէ քէնտի քէնտիմիզի վէրիւրիզ, վէ պու սուրէթլէ եօգարըտան կէլտիյիմիզի իսպաթ իտէրիզ, վէ պու պիզիմ իչիւն մուհիպը իֆթիլսար տըր: Ֆագաթ պիզ ազ սէվէրիզ, թէքմիլ քէնտիւսինի վէրէճէք գատար, սէվտիյի իչիւն ֆէտայը նէֆա իտէճէք գատար սէվէն վա՛ր մը տըր: Մուհապէթլէ գուրպան օլուհան թափօրա չըգտըգտան սօնրա, օրատան ինմէյի իսթէմէյէն քիմ տիր: Քեաֆֆէմիզլին տէ գալպինտէ՝ պիզգաթ էն գիյատէ սէվտիլլէրիմիզ իչիւն պիլէ ուզուհ միւտտէթ

գահմէթ վէ մէշագգաթ չէքէմէմէք եարէսի վար տըր: Պուհա գարշը եալընըզ Յիսուսն եիւրէյի պիր իսթիսնա հալինտէ կէօթէրիլէպիլիւր: Օ հէմ սէվէր վէ հէմտէ հէր չէյի վէրիր: Վէ մատամ քի սէվտիյի իչիւն նէֆսինի գուրպան իթմէքտէն պէօյիւք պիր մուհապէթ ալամէթի եօզ տըր, մէվճուտիյէթիւնին իլք տագիգասնտան սօն տագիգասնա գատար եալընըզ պու ֆէտայը նէֆսէ խահիլ չէքէր, արգու իտէր, Գոդգոթա տաղընըն թէրէսինտէ աճըլարընը քէնտի մուհապէթիւնին եիւքսէքլիյիսէ գատար եիւքսէթէպիլէճէյի սաաթը «Քէնտի սաաթը» թէսմիյէ իտէրտի:

Իշթէ ինսան գալպինին պիր զաիֆլիյինէ մուգապիլ օլան Յիսուսն գալպինին տիկէր պիր աճիյպէսի տահա: Պիզ ազ սէվտիյիմիզ իչիւն տա ազլարընը սէվէրիզ: Սէվմէք իչուհ տալիւրէմիզի թահալտ իտէր վէ պիզէ, էն գիյատէ սէվկիլի օլան քիմտէլէրի իչինէ գօյմագ իչիւն պիզէ քիւլիւք պիր եուվա պինա իլլէր: քէտէր, վալիտէ, զէվճէ, չօճուգլար վէ պազի նատիր տօսթլարըմըզ օրատա իսքեան իթտիրիւրիզ, Նէ՛ եաբարսն: պիւթիւն վար օլանըմըզ պիր տամա մուհապէթտէն իպարէթ պուլուհալըզ իչիւն օնը իտարէ էյլէրիզ, օնը անճագ պաղըլարընա վէրիրիզ: Վէ պու մէվճուտ օլան մուհապէթիմիզի, պու պաղըլարընա վէրտիյիմիզտէ պիլէ, քիֆայէթ իտէճէք գատար վէրիպ վէրմէտիյիմիզէ եինէ էմին օլամայըզ: Ամա Յիսուսն եիւրէյի նէ գատար ֆարգլը տըր: օ պիւթիւն ինսանլարը սէվէր վէ ճիւմէսինի տէ ախի հարարէթլէ սէվէր: Քիւլիւք, պէօյիւք, ֆագիր, զէնկին, սալիհ, կիւհնահքեար տիւհեա նազարընտա հագիր վէ մէթրուք օլանլարտան հա՛նկիսինի ուսուլթմուշ տըր:

Շէվզ ու չէֆագաթլա սէվմէտիյի քիմտէ վա՛ր մը տըր: Օ գատար թէմիզ օլան պու եիւրէք իչիւն քիրլի կէօրիւլէն, օ գատար նէճիպ օլան պու եիւրէք իչիւն հագիր աւտ օլուհան, օ գատար միւթէվազի օլան պու եիւրէք իչիւն պէօյիւք սայըլան հիչ պիր մաթլուզ պուլուհնմուշ մը տըր: Չանն իտէրսին քի, պու պիթմէզ թիւքէնմէզ կէնիլլիք

քիֆայէթ ի թմէյօրմուշ կիպի՝ քէնտի տուա-
լարնետա, քէլամլարնետա պիղծէ մէծհուշ օ-
լան տահա պաշգա տիւնեալարը վէ պիւթիւն
մախլուգաթիւ ինթիխապ իտէն համէլէր հինս
օլունուր:

Իշթէ պէօլէ պիր եիւրէքլէ վէ գատրընը
թէնդիլ ի թմիշ գօրգուսընտան, մէլայիքի պիր
թէմիլիք տէմէյէ չէքինտիյիմ պիր թէմիլ-
լիքլէ, տիւնեալա վէ կիւնահքալարը սուֆ-
րասընտա եաշայօր: Պիլ ճիւմէլէ զաիֆլիքլէրի
քէնտի ալազլարը Էօնիւնտէ կէօրիւյօր: Օնուշ
թէմիլիլի հագգընտա իսմուսը պիր վիճ-
տանըն շիւպէնտի տէմէյօրմու, պինամուս
տուտալարըն սիթէմի պիլէ պաշ գալուրիս-
մայօր: Պու սէմալի մախլուգըն թէմիլիլիյին-
տէն մատա հէր շէյի ի թիւրազ վէ մէհաքի-
մաթա մարուզ գալարը, վէ պու տէրէճէյի
նիւայէտէ սէվէն վէ օ գատար թէմիլ օլան
գալպ թամ քէնտի սուրէթիւնտէ պիր խալի
գալպլէր հուսուլա կէթիւրտի, քէնտի կիպի
սէվէր, թէմիլ, պաքիթ գալպլէրէ վիճուտ
վէրտի:

(Մապաշի վար)

ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՀՈՌՄ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՇԽԱՐՀ

Ս. Հայրը Վսեմ Գերբազա Կարգինալին, Բա-
րդի նախկին դեպանին, յանձնեց Ս. Յովհաննէս Լա-
տաբանի աւագերէցութեան պաշտօնը, որ Վսեմ
Ռեպեկի Կարգինալին մահուամբ թափուր ծնացած էր:

Վսեմ Կարգինալը իր պաշտօնին գլուխն անցաւ
Ս. Հաղորդութեան ասնին օրը, հինգշաբթի Սոփրա-
կան ձեւաչիւղութիւններէն յետոյ ձայնաւոր պա-
տարագ զուրցեց և ապա հանգիստաւոր կերպով թա-
փօրի հանեց Ս. Խարհաւրդը:

Ս. Քահանայապետը Մայիս 25ին պատարագ մա-
տոյց իր աւանանկան աղօթարանին մէջ, ի ներկա-
յութեան իր երկու քոյրերուն և իր երէց քրոջ՝ Սար-
թօ Թերէզիայի աղջկան:

Կէսօրուան օտո, Կարգինալաց ժողովարահին
մէջ ընդունեցաւ վերին Խաղիպէն եկած ուխտաւոր-
ներու խումբ մը, և անոնց ուղղեց կարճ բանաթօ-
սութիւն մը:

Երեկոյեան գէմ նոյն շնորհքին արժանացան
Վիեննայի Ս. Միքայէլ Եղրայրութեան ուխտաւոր-
ները: Ունկնդրութիւնը տեղի ունեցաւ ի ներկայու-

թեան Աւստրիոյ դեպանին և աւստրիացի բազմա-
թիւ ուղևորականներու: Ս. Հայրը առնոց ալ համառօտ
բանախօսութիւն մը բրաւ:

Ս. Քահանայապետը շատ աւուղջ էր և այս ուխ-
տաւորներուն կեցցէները լսելով կը ժպտէր:

✠ Կոստանդինեան մայր-եկեղեցիի մը աւաջին
քարը դրուեցաւ Ad decimum կողուած գետնագամ-
բաններուն մուտքին մօտ, որոնք գտնուած են 4905ին
և կը սկսին երրօրգ դարէն:

Եւ որովհետեւ այս գետնագամբանները շատ հե-
ռու չեն Կրօքա Գերբազայի Բարսեղեան կրօնաւո-
րաց երեւելի վանքէն, օրհնութենէն վերջը հոն յու-
նական ծէսով պատարագ մատուցուեցաւ:

Վսեմ. Կոստանդինա Կարգինալը որհնեց աւաջին
քարը և անոր վրայ հաստատեց երեք սկի միասլ,
Ս. Նեգոսի, Ս. Բենեդիկտոսի և Կոստանդինոսի:

Ապա Մարուքի, երեւելի հնախօք, ճառ մը խօ-
սեցաւ Անկուսագուլեան արուարձանին վրայ որ աւա-
ջին քրիստոնէից գերեզմանոց եղաւ, ասաներորդ միո-
նաքարին մօտ: Օրն ի բուն խուռն բազմութիւն մը
կ'եւէր կը մտնէր գետնագամբաններուն մէջ, որ Col-
legio dei Cultori dei Martiri ընկերութեան ջանքերով
շքեղօրէն լուսագարգուած էր:

✠ Վսեմ. Գերբազա Կարգինալը Լատերանեան
Աւագ եկեղեցւոյ ընծայեց այն սկիւղէն, բազմա-
դարեան սկիւղ, զոր իրեն նուիրած էին Մալթայի
կղերն ու ժողովուրդը վերջին Ս. Հաղորդութեան մի-
ջագգային համաժողովին աւթիւ:

✠ Արհի. Հէյլէն Գերապայծառը, Հաղորդութեան
համաժողովներուն մշտակայ յանձնաժողովին գահերէցը
յայտարարեց որ աւաջիկայ համաժողովը պիտի դա-
մարուի Լուրտի մէջ:

Այս որոշումը արուած է Վսեմ. Մէրի աել Վալի
խորհրդակցութեամբ և խանդավառ հաւանութեամբ
Ֆրանսայի Կարգինալներուն, որ ջերմապէս կը փա-
փաքին տեսնել իրենց երկրին մէջ կատարուելը 25րդ
տարեդարձին Ս. Հաղորդութեան համաժողովին որ
Ֆրանսայի մէջ սկիզբ աւած է:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆ

Մայիս 29ին Կաթողիկոսարանի սրահին մէջ տեղի
ունեցաւ Աւագ Թեմի քահանայից նստաւածարանա-
կան ժողովը և զրադեցաւ բարոյական ծանրանկիւ-
նագիրներով:

✠ Աւագ Թեմին մէջ մեծ ջերմեանքութեամբ
կատարուեցան Մայիսի բարեպաշտական հրահանգ-
ները, որոնց ժողովուրդը ներկայ գտնուեցաւ խուռն
բազմութեամբ:

Յունիս 1ին. կիրակի օրը, Ս. Աստուածածին
աթոռանիստ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի ունեցաւ Աստ-
ուածածնայ ամսուն վերջի հանգիստաւոր թափօրը:
Եկեղեցին լի էր խուռն բազմութեամբ. Արհի. Ռո-
քոսեան, Կ. Պատրիարքական փոխանորդը կը կրէր
Աստուածածնայ հրաշագործ պատկերը, որ ընծայ ե-

ղած է Փողոնիոյ թագուհին կողմէ Պիոս Թ. Քա-
հանայապետին, և Ն. Սրբութեան կողմէ Ամեն. Հա-
սունեան Կ. Պատրիարքին:

✠ Յիսուսի Ս. արտին նուիրուած Յունիս ամ-
սուն ալ, ամէն օր յատուկ ջերմեռանդութիւններ կը
կատարուին Աւագ Թեմի եկեղեցիներու մէջ:

✠ Մայիս 13ին Պաթմոսի մէջ վարձանեցաւ
Գերլ. Յովհաննէս Ծ. Վ. Ղազարոսեան, եօթանա-
սուն տարուան հասակին մէջ, զօրացած Եկեղեցւոյ
Ո. Խորհուրդներով: Գերլ. Ողբացեալը երկար ատեն
մեծ եռանդով պաշտօնավարած է Տրապիզոնի մէջ, և
եպիսկոպոսական փոխանորդութիւն ըրած է: Կը մաղ-
թենք յաւիտեական հանգիստ իր հոգւոյն, ու աստ-
ուածային միութարութիւն իր պարագաներուն:

✠ Յունիս 3ին գումարուեցաւ Կաթողիկոսարա-
նի սրահին մէջ Կրօնական Ժողովը և զըսեցեալ ինչ
ինչ կարեւոր խնդիրներով:

✠ Մ. Պօսեաւ, Պոսոյ Ֆրանսական դեսպանը,
Յունիս 3ին Յրանսա մեկնեցաւ: Ամեն. Հոգեւոր Տի-
րոջ կողմէ ողջերթի գացին Գերլ. Յովհաննէս Ծ. Վ.
Թումանեան և Գեր. Ռափայէլ Վ. Էքմէքճեան:

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Գ Ո Ր Ծ Ե Ր

Մայիս 30ին Սըր Էտ. Կրէյի հրաւերով բոլոր
պատուիրակները ժողով գումարեցին Աէնթ Ճէյմսի
պալատին մէջ և առանց բացառութեան ստորագրե-
ցին հայտութեան նախագիծերը: Դաշնակիցներուն ը-
րած վերապահումները յիշատակուելու են դաշնա-
գրին յարակից ատենագրութեանց մէջ, և վիճարա-
նութեան պիտի ենթարկուին ապա:

✠ Սըր Էտ. Կրէյ Թուրքիոյ բարենորոգման մա-
սին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրեր է. «Կար-
ծեմ թէ Թուրքիա հաստատապէս արամագիր է օ-
գուս քաղիլու Եւրոպայի օժանդակութենէն: Ասիա-
կան Թուրքիոյ իրական ուժը կախում պիտի ունենայ
երկու բարենորոգումէ. արդարութեան բարենորո-
գումը և երեւմտից բարենորոգումը: Թրքական Ասիոյ

բարենորոգման խնդիրը կը շահագրգռէ բոլոր տէրու-
թիւնները որ այն երկրին մէջ շահ ունին. և բարենո-
րոգումները պէտք է որ արագօրէն գործադրուին:

✠ Խալապական Երեսփ. Ժողովին Մայիս 31ի նիս-
տին մէջ իշխան Սքալէա, արտաքին գործոց Խորհրդ-
ականը, օմ. երկրին բարենորոգման վրայ խօսելով
ըսաւ. «Յարգ. Հայաստանի մէջ կացութիւնը սպառ-
նալից կ'երեւի: Խալապ, որ մեծապէս կը փափաքի
օմ. կայսրութեան հողային ամբողջութեան ամրա-
պնդմանը Ասիական Թուրքիոյ մէջ, կը կարծէ թէ
այն երկրին խաղաղութիւնն ու հանդարտութիւնը
մեծապէս կախում ունի Հայկական Խնդրին կարգա-
դրումէն: Խալապական կառավարութիւնը այս ուղ-
ղութեամբ Բ. Դրան մօտ դիմում պիտի կատարէ. որ-
պէս զի Թուրքիա գիտնայ թէ, Խալապ, ինչպէս միւս
բոլոր տէրութիւնք, համոզուած են որ օմ. կայ-
սրութիւնը ինքզինքն նուիրելով իր ասիական նա-
հանգիներուն քաղաքային և վարչական վերակազմե-
թեան, ծառայած պիտի ըլլայ քաղաքակրթութեան
ու մարդկութեան քառին»:

✠ Օմ. կառավարութիւնը մտադիր է Եւրո-
պայէն մասնագէտ պաշտօնեաներ հրաւիրել ամէն տե-
սակ վարչական և տնտեսական գործերու անվրէպ
բարեկարգութեան համար:

✠ Գաւառներէն անգագար կը հասնին ցաւալի
լուբեր ոճիւններու, աւարառութեան, սպանութեան
և առեւանգումի: Ատանայի նահանգին մէջ, միայն
վերջին երկու ամսուան միջոցին 30 հոգի սպանուած
և 1800 անասուն գողցուած են:

✠ Օմ. կառավարութիւնը որոշած է Տարտա-
նէլի և Իզմիրի նաւահանգիստներուն մէջ զետեղուած
ականները վերցնել և Արեւելեան երկաթուղիի ընկե-
րութեան սպասարկութիւնները մինչեւ սահմանա-
գլուխ թողալու:

✠ Օմ. կառավարութիւնը և Պաշտօնները հետ-
զհետէ կը հեռացնին իրենց զօրքերը Չաթալայէն:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Դէպքեր եւ սկզբունքներ	353
Սլացք	355
Մաղլաւ իքսիմ	356
Տէր Կովստա Բահանայ	357
Յորդո	360
Քահանայական հսկայ ընկերակցութիւն մը	361
Եօթնեակ Քրիստոնէի	363
Հայկական բուական	364
Յիսուս Քրիստոս	365
Տեղեկագրական	367

ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ

ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ԿԵՏԻԿԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԱԿՐԱՊԵՏ

ԳԵՈՐԳ Ծ. ՎԱՐԴ. ԹԵՂԻՊԱՆԵԱՆ

Տպագր. Պ. Արծազանգ Երաբարքերի, Բերա, Պայրաճ փողոց թիւ 5, Կ. Պոլիս

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—Թուրքիոյ համար, տարեկան՝ 40 դիկ. արծ. վեցամսեայ՝ 20.—
մէկ թիւ՝ 1 դիկ.:— Սրահատեման՝ տար. ժր. 10. վեցամս. 5.—Վնարմունք կանխիկ են:
ՀԱՍՑԷ.—Կարողիկէ Արձագանգ, Բերա, 5 Պայրամ փողոց 5, Կ. Պոլիս:

GATOGHIGUÉ ARTZAKANK

Péra, 5 Rue Baïram 5

Constantinople

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆԻՐ.— 1.—Արձագանգ կը նրահարակուի Շաբաթ օրերը: 2.— Խմբագրութիւնս պարտա-
ւորեալ չէ անպատճառ կամ նշանութեամբ նրահարակել իրեն ղրկուած ա եւ է յօդուած: 3.—Կեղծանունով ղրկուած
յօդուածներու հեղինակը կը պարտի իր իսկական անունը՝ ծանուցանել Խմբագրապետին: 4.— Ձեռագիրներ եւ չեն
դարձուիր: 5.— Յօդուածներու ձեռագիրները պէժ է գրուած ըլլան թուղթին մէկ կողմը միայն: 6.— Ծանուց-
մանց համար մասնաւոր պայմանագրութիւնք կը կատարուին: 7.— Հասցէի փոփոխութեան համար պէժ է անհրա-
ժեշտ երկու դանեկանի նամակադրոժէ ի միասին ղրկել:

ՏՊԱՐԱՆ Կարողիկէ Արձագանգի Բերա, 5 Պայրամ փ. 5: Տպարանս ըստ ամենայնի ճոխ եւ ի վիճակի է
որ եւ իցէ տպագրական գործոց համար: Կը տպուին ամէն տեսակ ծանուցումներ, գիրքեր, տետրեր, հրաւիրագիրներ,
բարդեր, բարդ-աստեղներ, մանազդներ, եւն.: Գիները ամամրցելի կ'երազվ ածան են: Գեղեցկագիտական նա-
ւասակի եւ տպագրական մագրութեան կողմանէ յանձնարողները անտարակոյս զոն պիտի մնան:

ԿԸ ԾԱՆՈՒԹԻ Թարրական Սկզբունք Բրիտանական Վարդապետութեան: Բնաստեալ եկեղեցական իշխա-
նութենէ եւ կիրառութիւնը հրամայեալ: Բաղկացած է 136 էջերէ. Գին, ամուր թղթակազմը 2 դիկն: